

Ένα παράδειγμα φύλλου εργασίας: Λόφος Φιλοπάππου  
Ελένη Σβορώνου, WWF Ελλάς

## Στα βήματα του Δημήτρη Πικιώνη

### Στον Άγιο Δημήτριο τον Λουμπαρδιάρη

Χωριστείτε σε ζευγάρια και περιηγηθείτε στον αυλόγυρο της εκκλησίας. Παρατηρείστε την εκκλησία, το δάπεδο, τη διαμόρφωση του χώρου. Τι αίσθηση σας προκαλεί; Γράψτε μια λέξη:

---

Από τι υλικά είναι φτιαγμένος ο ναός και το δάπεδο;

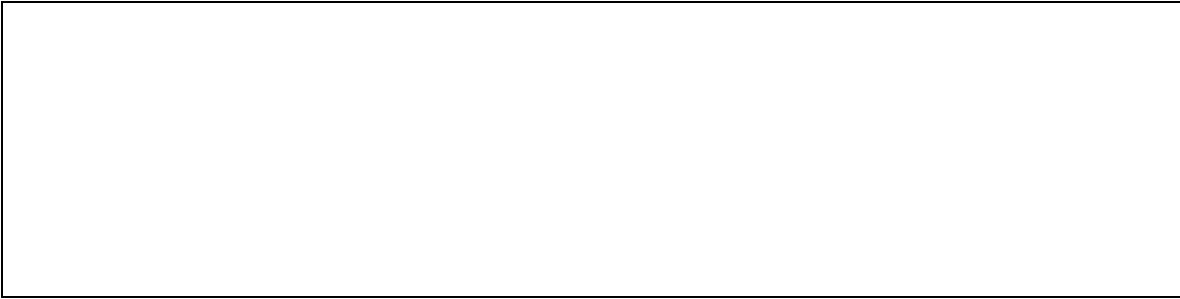
\_\_\_\_\_, \_\_\_\_\_, \_\_\_\_\_, \_\_\_\_\_

Ποια εποχή φαντάζεστε ότι χτίστηκε ο ναός;

---

Ο αρχιτέκτονας του ναού και του περιβάλλοντος χώρου φιλοδοξούσε να συνενώσει στο έργο του στοιχεία από την αρχιτεκτονική των Αρχαίων Ελλήνων, των Βυζαντινών και την παραδοσιακή αρχιτεκτονική. Το κατάφερε; Με ποιο τρόπο; Σχεδιάστε εδώ μοτίβα που σας θυμίζουν διαφορετικές ιστορικές περιόδους της Ελλάδας:

Παρατηρήστε τα μοτίβα στους τοίχους της εκκλησίας και στο δάπεδο. Επιλέξτε τέσσερα που σας αρέσουν. Σχεδιάστε τα εδώ και γράψτε μια πολύ μικρή ιστορία με βάση αυτά τα σχέδια.



Παρατηρήστε τη φύση τριγύρω. Τι είδους βλάστηση υπάρχει; Ο χώρος είναι φυτεμένος με φυτά που ταιριάζουν στο κλίμα και το έδαφος της αττικής γης. Σημειώστε τις παρατηρήσεις σας για τα είδη φυτών που βλέπετε, το κλίμα, και το έδαφος.

Φυτά \_\_\_\_\_

Έδαφος \_\_\_\_\_

Κλίμα \_\_\_\_\_

Ποια είναι η γνώμη σας; Ταιριάζει το δομημένο με το φυσικό περιβάλλον; Ο αρχιτέκτονας ενσωμάτωσε σωστά κτίριο και πλακοστρώσεις στο φυσικό τοπίο;

---

---

Συγκρίνετε την πλακόστρωση που βλέπετε εδώ με την πλακόστρωση του Διονυσίου Αρεοπαγίτου. Σημειώστε τις σκέψεις σας.

---

---

Σκεφτείτε πως είναι οι ναοί που χτίζονται σήμερα. Σκεφτείτε και τον περιβάλλοντα χώρο τους. Σε τι διαφέρει η αρχιτεκτονική του Αγίου Δημητρίου του Λαμπαρδιάρη από τη νεοελληνική ναοδομία;

---

---

Ο αρχιτέκτονας που διαμόρφωσε τον λόφο του Φιλοπάππου και τον γύρω από την Ακρόπολη χώρο είναι ο Δημήτρης Πικιώνης. Σε ένα γραπτό του, στη «Συναισθηματική Τοπογραφία» γράφει:

«Η Γεωμετρία του εδάφους ενός τόπου, του αιθέρος και του φωτός είναι στοιχεία ομόρρυθμα.»  
Περπατήστε στο χώρο. Σας κάνει νόημα αυτή η φράση και αν ναι με ποιο τρόπο;

Η ονομασία Λουμπαρδιάρης. Ένας λαϊκός μύθος.

Κατά τους χρόνους της τουρκοκρατίας ο Άγιος Δημήτριος εορταζόταν με πολύ ευλάβεια από τους Χριστιανούς κατά την ημέρα της μνήμης του. Τον 17ο αιώνα και συγκεκριμένα την 26η Οκτωβρίου 1656 συγκεντρώθηκαν οι Χριστιανοί της περιοχής για τον εορτασμό του Άγιου. Αντικρίζοντας ο φρούραρχος της Ακρόπολης Γιουσούφ Πασάς την σύναξη των Ελλήνων για την πανήγυρη, συνέλαβε την φρικτή ιδέα να τους εξοντώσει ομαδικά.

Ετοίμασε κρυφά όλα τα κανόνια της Ακρόπολης καθώς και το μεγάλο κανόνι, την Λουμπάρδα και περίμενε την στιγμή της δοξολογίας για να διατάξει πυρ. Ο Θεός όμως δια της μεσσιτείας του Άγιου, την ώρα ακριβώς της πυροδότησης έριξε κεραυνό και κατέστρεψε την Λουμπάρδα, τα κανόνια και τη μπαρουταποθήκη σκοτώνοντας πολλούς από τους τούρκους και έσωσε κατά αυτό τον τρόπο τους υπόδουλους Ρωμιούς που θαρρετά τιμούσαν τον Άγιο Δημήτριο.

Από τότε και μέχρι σήμερα, ο Άγιος Δημήτριος ο Μυροβλήτης ονομάζεται και Λουμπαρδιάρης για να υπενθυμίζει, σε όσους τον επικαλούνται, την καταστροφή της Λουμπάρδας και τη θαυματουργική σωτηρία των Χριστιανών.

## Στο μονοπάτι προς το μνημείο του Φιλοπάππου

«Περπατώντας επάνω σε τούτη τη γη, η καρδιά μας χαίρεται με την πρώτη χαρά του νηπίου την κίνησή μας μέσα στον χώρο της πλάσης, την αλληλοδιάδοχη τούτη καταστροφή και αποκατάσταση της ισορροπίας που είναι η περπατησιά.

Χαίρεται το προχώρημα του κορμιού επάνω απ'την ανάγλυφη τούτη ταινία που είναι το έδαφος. Και το πνεύμα μας ευφραίνεται από τους άπειρους συνδυασμούς των τριών διαστάσεων του Χώρου, που μας συντυχαίνουν και αλλάζουν στο κάθε μας βήμα ένα γύρω μας, και που το πέραςμα ακόμα ενός συννέφου ψηλά εις τον ουρανό είναι ικανό να τους μεταβάλει.

Προσπερνάμε δίπλα σε τούτο το βράχ, τον κορμό του δέντρου ή κάτω από τούτο το θύσανο της φυλλωσιάς του.

Ανεβαίνουμε, κατεβαίνουμε μαζί με το έδαφος, απάνω εις τα κυρτώματά του, τους γηλόφους, τα όρη ή βαθιά μέσα στις κοιλάδες.

Χαιρόμαστε την επίπεδη έκταση της πεδιάδος, μετρούμε τη γη με τον κόπο του κορμιού μας.

Το έρημο τούτο μονοπάτι είναι απείρως ανώτερο από τις λεωφόρους των μεγαλουπόλεων. Γιατί με την κάθε πτυχή του, με τις καμπές του, τις άπειρες εναλλαγές της προοπτικής του χώρου που παρουσιάζει, μας μαθαίνει τη θεία υπόσταση της ατομικότητας της υποταγμένης εις την αρμονία του Όλου.»

## Δ.Π., Συναισθηματική Τοπογραφία

Περπατώντας στο μονοπάτι, μπορείτε να αντιληφθείτε στο σώμα σας το νόημα των λόγων του Δ.Π.;

Σχεδιάστε μια δραστηριότητα για παιδιά για να τα ευαισθητοποιήσετε στην πρόσληψη του μονοπατιού. Ετοιμαστείτε να μας την παρουσιάσετε.

Εντοπίστε ένα ωραίο σημείο θέας προς την Ακρόπολη. Πως συνδιαλέγεται το μονοπάτι με την Ακρόπολη;

---

---

Φτάσαμε στο μνημείο του Φιλοπάππου, παρατηρήστε το. Είναι το ταφικό μνημείο που κατασκεύασε ο Φιλόπαππος, απόγονος των Σελευκιδών της Συρίας. Το βασίλειο της Κομαγηνής (Συρίας) καταλήφθηκε από τους Ρωμαίους το 72 μ.Χ. Ο Φιλόπαππος κατέφυγε στην Αθήνα όπου μετά από πλούσιες παροχές στον Δήμο της Αθήνας απέκτησε το δικαίωμα του πολίτη και το δικαίωμα να χτίσει τον τάφο του σε τέτοια περίοπτη θέση, απέναντι από την Ακρόπολη! Πως κρίνετε τον Φιλόπαππο;

Επιστρέφοντας, απολαύστε τη θέα και το μονοπάτι. Τι θα ρωτούσατε τον Δημήτρη Πικιώνη αν τον συναντούσατε;

---

---

Άλλα μνημεία προς επίσκεψη στην περιοχή του λόφου του Φιλοπάππου (ή Μουσών, από το ιερό των Μουσών που υπήρχε εδώ στην αρχαιότητα):

- Πνύκα (ανάμεσα στον λόφο του Φιλοπάππου και τον λόφο του Αστεροσκοπείου (Νυμφών)
- Αστεροσκοπείο, στον λόφο Νυμφών, το νεοκλασικό κτίριο των Χάνσεν και Σάουμπερτ

Θέματα προς συζήτηση:

- Ελεύθερη ή όχι πρόσβαση στον λόφο του Φιλοπάππου;
- Ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων
- Αττική φύση, αττικό τοπίο, προστασία του